VASILE PÂRVAN: NERVURI IDEATICE ALE LECȚIILOR REFORMATOARE

Viorella MANOLACHE

Institute of Political Sciences and International Relations

“Ion I. C. Brătianu”, Romanian Academy, București

vio_s13@hotmail.com

Andrei KOZMA

The Academy of Medical Sciences;

Academy of Romanian Scientists (AOȘR); „Alessandrescu Rusescu”

National Institute for Health of Mother and Child , Bucharest;

president of the Academic Society of Anthropology

Title: “Vasile Pârvan: ideatic nervures of the reformator lessons”

Abstract: The present study resonates with the primacy of the exemplary model of the inaugural lessons in the program/curriculum of *critical school* achievements, in the spirit of Alexandru Zub question about *what the inaugural lessons should say?* The answer calls for a return to the Xenopol model, but also for the reopening of the Kogălniceanu’s methodological laboratory, stating the need for any course to be *inaugurated* through a broad exposure of the field, by drawing attention to the theoretical and methodological horizon, by enumerating the boundaries and limitations of research; but also, by gaining the interest of the audience. Pârvanian *historiosophy* is decisive in the flow of the so-called method, attaching the teacher’s vocation to the prerogative of the philosopher, and relying on two conjugated attitudes: the first „evolutionary synthesizer of thought”, the second „cosmic valoriser of the world and of life.” Thus, we will insist on the *ideo-historical ribbons/nervures of the four inaugural lessons* of Vasile Pârvan, presenting them with the decisive remarks about the rethinking of philosophy and history. This approach is circumscribed to the atmosphere of the Centenary of the Romanian Great Union as a means of returning to exemplary models to counter the dysfunctions of functional illiteracy, the confusing and synchronous perspective of teaching history in school, and the program to eliminate the historical dimension of the culture study - exhibited at the anniversary moment of the Romanian culture by Academician Ioan-Aurel Pop.

Keywords: *Vasile Pârvan; inaugural lessons; historiosophy; educative and critical attitude; philosophical vocation;*

Vasile Pârvan și metoda educativ-critică a lecțiilor inaugurale

Inclusă în categoria „formală” a *lecțiilor inaugurale* (reprezentând cursuri de Istorie Antică, Istorie a Artelor, Istorie a Religiiilor și de Origine a Dramei Antice, primul prezentat la Universitatea din Cluj, următoarele, la Universitatea din București) problematica fundamentală a *istoriosofiei* create de Vasile Pârvan (ancorate idealismului obiectiv, via Platon și Hegel, dar și morfologiei culturii spengleriene¹), *Idei și forme istorice* fixează „opera filosofului” în tiparul „lecțiilor profesorului”. Fără a fi preocupat de a „expune doctrina în forma în care s-a dezvoltat aceasta în mintea cercetătorului”², considerată „dificilă”, „greu de urmărit”, de „mare dificultate”³, Vasile Pârvan precizează propria filosofie care nu constă în natura contradicției, ci în „nevoia de echilibru, în fuga de soluții extreme, în aspirația către integralism”⁴. În ipostaza de *filosof*, Vasile Pârvan „pune problema principală și permanentă a firii omenești, a sensului vieții și al devenirii”⁵.

Lecturate în momente (*Datoria vieții noastre*, 3 noiembrie 1919; *Despre valorile istorice*, 11 februarie 1920; *Despre ritmul istoriei*, 4 februarie 1920; *Anaxandros*, 11 noiembrie 1920) și în contexte *inaugurale* diferite, *lecțiile* lui Pârvan conțin substanța definitoare a două *atitudini* de sorginte istorică și filosofică, prima „sintetizator-evolutivă a gândului”, a doua „valorificator cosmică a lumii și a vieții”⁶. Specificul acestora constă în „forme concrete îmbrăcate de idei” (ambele alcătuind o *lume aparte*⁷), ilustrând confluența culturii istorice cu filosofia, sincronizarea cu *ritmul vieții creatoare* („cercetând faptele găsești ritmul”⁸) și incursiunea în „lumea și gândul elinesc”, expunere oferită ca model. Virgil Catargiu consideră că, „indiferent despre ce sau cine ar vorbi sau scrie [Vasile Pârvan s.n.], acesta vorbește [în fapt s.n.] despre sine”⁹.

Deopotrivă, sceptică și severă, metoda autobiografică (Al. Zub insistă asupra dispoziției testamentare a istoricului-filosof ca „toate actele, hârtiile, manuscrisele, fișele, notele, scrisorile particulare” să fie arse postum „cu cea mai mare grijă”¹⁰) a lui Vasile Pârvan îmbină „idealul uman și valorile vieții” oferind tehnica de completare și de complinire a ideii fundamentale care îi va străbate irigant opera.

¹ Virgil Catargiu, „Problematica filosofiei istoriei la Vasile Pârvan și principiile abordării ei”, în *Carpica*, XI, 17, 1979, p. 257

² T. Vianu, „Vasile Pârvan și concepția tragică a existenței”, în *Scriitori români*, vol. III, Editura Minerva, București, 1971, p. 102.

³ N. Bagdasar, „Vasile Pârvan”, în *Istoria filosofiei românești*, Societatea Română de Filosofie, București, 1940, pp. 368-369.

⁴ V. Catargiu, „Problematica filosofiei istoriei la Vasile Pârvan și principiile abordării ei”, *art. cit.*, p. 261.

⁵ C. C. Giurescu, *Amintiri*, vol. 1, Sport-Turism, București, 1976, pp. 133-134.

⁶ Vasile Pârvan, *Idei și forme istorice. Patru lecții inaugurale*, București, Editura „Cartea Românească” S.A., MCMXX, p. 40.

⁷ *Ibidem*, pp. 27-29.

⁸ *Ibidem*, p. 133.

⁹ V. Catargiu, „Problematica filosofiei istoriei la Vasile Pârvan și principiile abordării ei”, *art. cit.*, p. 259.

¹⁰ Al. Zub, „Vasile Pârvan și istoria biografică”, în *Carpica*, 26, 1, 1997, p. 258.

În punctul limită de intersecție a „rigorii demonstrației logice” cu „imaginea creatoare”¹¹, coordonatele *vieții plutarchiene*, preluate de Vasile Pârvan, vor fi anticipate de considerațiile datorate obținerii „premiului cel mare”, în cadrul concursului de istorie al societății cultural-literare *Tinerimea Română*. Aprecierea elogioasă făcea referire la „calitatea literară”, la „desfășurarea compozițională a analizei” și la „finețea stilistică a redactării”¹².

Fiu al învățătorului Andrei Pârvan (purtașul prenumele unchiului său, filosoful Vasile Conta), Vasile Pârvan va absolvi (în anul 1900) secția clasică a liceului „Gheorghe Roșca-Codreanu” din Bârlad, și va deveni, succesiv, student și bursier al Universității din București, Facultatea de Litere și Filosofie (1905-1908), al Universităților din Jena (bursier „Hillel”, în perioada 1904-1905), din Berlin (1905-1908) și din Breslau. Afirmându-se ca medievist și modernist în anii studiilor bucureștene (cu specialitatea istorie și filologie clasică), ulterior dedicat („cu trudă”) cercetării istoriei antice, istoricul-filosof își definește statutul de „*studiosus* conștient de gravitatea noii misiuni și atent la tot ce îi putea înlesni împlinirea”¹³. *Der kleine Mommsen*¹⁴ își susține, la Breslau, teza de doctorat („magna cum laude”) cu tema „Die Nationalität der Kaufleute im Römischen Kaiserreiche”, sub coordonarea profesorului Conrad Cichorius (29 decembrie 1908/9 ianuarie 1909).

Sistemul ideatic al lui Vasile Pârvan este prezentat de Radu Vulpe¹⁵ care insistă asupra unei disocieri între „opera științifică impregnată de un novator spirit de creație științifică” și „opera cu preocupări filosofice și sociologice”, ambele direcții dând măsura „limpezimii stilului lui Pârvan”¹⁶.

Rezervat față de tentațiile și ofertele politice (refuzând titulatura de lider politic sau de patriarh), Vasile Pârvan a fost militant al cauzei naționale¹⁷, spirit enciclopedic¹⁸, gânditor stoic până la capăt (cu excepția episodului mistic declanșat de intrarea României în Primul Război Mondial, de statutul de refugiat în Rusia și de drama personală pe care o trăiește în acest context opresiv) și filosof-istoric care a rezonat la frământările timpului său¹⁹. A desfășurat o activitate științifică intensă,

¹¹ Vasile Vetișanu, *Vasile Pârvan, idealul uman și valorile vieții*, Editura Albatros, București, 1983.

¹² Liviu Franga, *Scritorul Pârvan. Sinestezii (I)*, http://www.viataromaneasca.eu/arhiva/93_via-a-romaneasca-9-10-2014/23_note-clasice/1948_scriitorul-parvan-sinestezii-ii.html.

¹³ Al. Zub, „Vasile Pârvan și istoria biografică”, *art.cit.*, pp. 257-264.

¹⁴ A se vedea în acest sens, Al. Zub, „Der kleine Mommsen”, în Vasile Lica, Decebal Nedu, *Philia. Festschrift für Gerhard Wirth zum 80. Geburtstag*, Editura Academica, Galați, 2006, pp. 231-235; Ioan Mitrea, „Vasile Pârvan – 130 de ani de la Naștere. Perenitatea modelului pârvanian”, în *Noema*, Vol. XII, 2013, p. 355.

¹⁵ Radu Vulpe, în Vasile Pârvan, *Începuturile vieții Romane la gurile Dunării*, Editura Științifică, București, 1974.

¹⁶ Radu Florescu, „Postfață”, în Vasile Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, Editura Meridiane, București, 1982, pp. 587-604.

¹⁷ Ioan Mitrea, „V. Pârvan - un militant al cauzei naționale împlinite la 1918”, în *Carpica*, XXXII, 2003, p. 177.

¹⁸ Ștefan Ștefănescu (coord.), *Enciclopedia istoriografiei românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.

¹⁹ Al. Zub, *Vasile Pârvan. Dilemele unui istoric*, Editura Institutul European, Iași, 2002.

purtând pecetea personalității sale: autoritate, competență, pricepere, tenacitate și pasiune²⁰, confirmându-și tripla titulatură de *filosof al istoriei*²¹, *gânditor autentic*²² și *savant de renume*²³.

George Călinescu²⁴ îi plasează pe Nicolae Iorga și Vasile Pârvan, în categoria filosofilor-mituri, ultimului recunoscându-i-se talentul de „geniu muzical și solemn”, dotat cu o abordare filosofică la limita kierkegaardiană (cu referire la conceptul de neliniște/*Angst*) sau influențat ideatic de Nietzsche și Carly (în ipostaza istoricului-filosof, „cultivator al eroilor”). Receptiv la „sugestiile de lectură germane” și „împins să gândească”, Vasile Pârvan nu se recomandă prin „erudiția filosofică”, cea care condiționează, din perspectiva lui Călinescu, „o mai sinceră fierbere problematică”, regăsită în opera sa. Deși amendată de criticii literari pentru „divagațiile imposibile” și pentru „solemnitatea găunoasă și gongorică” (Călinescu consideră aceste etichetări „simple exagerări”), lucrarea *Idei și forme istorice* este apreciată ca o veritabilă „operă de gândire”.

Nervurile ideatice ale lecțiilor inaugurale

Lecția *Datoria vieții noastre* reprezintă o meditație axată pe reafirmarea contextualizată a marilor întrebări („cum să se facă cercetarea realului; cum să se îndrume căutarea adevărului; cum să se înțeleagă frumosul; cum să se ia poziție față de lume și viață; cum să se facă selecționarea naturală a talentelor și a geniilor; cum să se înobileze scopurile vieții sociale, politice, naționale; cum să se dea lupta cu infinita bestialitate omenească”²⁵) fundamente care necesită un răspuns din partea „întemeietorilor unui nou așezământ oficial de cultură socială și de cultură creatoare”.

Denunțând sistemul de „industrializare și de multiplicare mecanică a ideilor” și „de dresaj filosofic”²⁶, Vasile Pârvan pledează în favoarea neconfiscării „puterii creatorilor de gânduri noi” de către oligarhii sau autocrații, penalizând democrația contemporană (deopotrivă, de sorginte burgheză sau socialistă) pentru obiectivul prioritar al „răspândirii culturii în masele largi ale muncitorimii” și pentru „rostul mecanic, militarist și trivial al uniformizării gândului”. Intelectualului, în general, și profesorului, în mod particular, i se cere delimitarea de statutul de „infailibil profet de sentințe revelate”, pentru a deveni „prospector” diogenic. *Prospectiva* pârvaniană enunță, drept condiții imperativ-necesare pentru cerințele *noului*, valorizarea libertății prin amplasarea sa în „aerul larg al spiritului”, prin renunțarea la „turmă” și prin „dezrobirea de trup”²⁷.

²⁰ Emil Condurachi, „Vasile Pârvan (1882 - 1927)”, în *Dacia*, I, 1957, pp. 9-40.

²¹ Virgil Catargiu, *Vasile Pârvan, filosof al istoriei*, Editura Junimea, Iași, 1982.

²² Al. Busuioceanu, *Pârvan gânditorul*, ediția a II-a, Tip. Ramuri, Craiova, 1934.

²³ *Omagiu savantului Vasile Pârvan: studii prezentate la sesiunea științifică organizată de Muzeul de Istorie „Julian Antonescu”*, Bacău, 26-27 oct. 1992, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992.

²⁴ George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1985.

²⁵ Vasile Pârvan, *Idei și forme istorice. Patru lecții inaugurale*, București, Editura „Cartea Românească” S.A., MCMXX, p. 16.

²⁶ *Ibidem*, p. 12.

²⁷ *Ibidem*, pp. 13-14.

Notele de întemeiere ale unei noi confraternități spirituale punctează renunțarea la „suma manifestărilor pragmatice ale unei societăți dezagregate și haotice, alcătuite din indivizi primitivi ori decăzuți” și insistă asupra reafirmării „potențelor spirituale, latente în sufletul național și general uman, al masselor și indivizilor”²⁸. Noua confraternitate spirituală nu îi însumează pe jucătorii la bursă („nu lucrăm cu realitatea unor contingente de douăzeci și patru de ceasuri”) pe simplii diagnosticieni, pe constatorii și pe vindecătorii superficiali, ci, din contră, îi unește și îi grupează pe luptătorii dedicați „spiritualizării vieții marelui organism social-politic și cultural creator, care e națiunea”, pe utilizatorii de resurse „izvorâte din idealismului național” care valorifică metode adecvate de „cultivare și selecțiune a sufletelor superioare, prin punerea la probă a fiecărui individ”, toate acestea fiind criterii fundamentale de accedere la confraternitatea Universității naționale²⁹.

Refuzând a se menține în schema generalizărilor, Vasile Pârvan pledează pentru necesitatea afirmării unei abordări și a unei acțiuni proprii fiecărei națiuni, atât în „desanimalizarea mulțimilor”, cât și în ceea ce privește criteriile de selecționare care trebuie corelate, cu „realitatea etnopsihologică a sufletului național”, și cu „ramificarea după scopurile specifice ale evoluției actuale”³⁰.

Perspectiva lui Vasile Pârvan asupra naționalului constă în susținerea interferenței biologicului cu politicul, acceptând conceptul (*național*) drept „conștiință de sine, solidară, a unui organism independent, în lupta de existență cu alte organisme analoage și întrebuițând pentru apărare chiar forma animalică a luptei, care e războiul”. Naționalul nu constituie „tința supremă a spiritualizării”, ci resursa brută (cu manifestări inconștient-fatale) care se impune „a fi înnoibilă”³¹. Unica modalitate de accentuare a diferenței consistă în actul de intensificare a genericului, consideră istoricul-filosof angajat în a corecta confuzia de suprapunere a „două stări de suflet total disparate”: „nu forma creează ideea, ci ideea își caută forma”³². Dacă „forma este ceva neasimilabil”³³ și dacă starea spirituală românească trebuie să depășească staza confuz-retrogradă de „prelungire directă a etnograficului în cultural, a popularului în artisticul-filosofic”³⁴, soluțiile propuse de Vasile Pârvan au în vedere apelul la o „spiritualitate entuziastă”, la punerea în practică a activităților misionare socio-culturale, valorificând *spontaneitatea, originalitatea și însuflețirea*³⁵.

Lecția *Despre valorile istorice* demarează de la afirmația că „istoria nu se poate explica decât prin sine însăși”, fiind o atitudine specific-particulară, imposibil de redus și de conceput prin „artă, știință, și cu atât mai puțin prin filosofie”³⁶.

²⁸ *Ibidem*, p. 14.

²⁹ *Ibidem*, pp. 20-21.

³⁰ *Ibidem*, p. 26.

³¹ *Ibidem*, p. 27.

³² *Ibidem*, p. 29.

³³ *Ibidem*, p. 31.

³⁴ *Ibidem*, p. 30.

³⁵ *Ibidem*, pp. 34-35.

³⁶ *Ibidem*, p. 47.

Există o „istorie pasivă”, o alta de sorginte *populară* („etnografic-ornamentală, sau social-politic utilitară”), una *finalistă* (investită cu „scopuri extraistorice”, preponderent politice – „autocrate, feudale, oligarhice sau teocratice”) și „istoria pentru istorie”³⁷.

Vasile Pârvan definește două caracteristici esențiale care diferențiază atitudinea istorică în sistemul general al tuturor celorlalte componente: pe de o parte, valorizarea „devenirii organice” și a ritmului etern, iar pe de altă parte, cercetarea în ansamblu a vieții. Prin acumularea de elemente artistice, filosofice și științifice, „istoria nu numai că a decăzut, dar s-a falsificat și, logic, a murit”³⁸, susține Vasile Pârvan anticipând profetic, în ton nietzschean, verdicte cu lungă carieră. Istoria se individualizează tocmai prin „izvorul de inspirație și materialul de prelucrare” pe care îl utilizează: „pentru istorie *cultura* e singurul obiect posibil. Căci numai unde începe cultura, adică manifestarea reformatoare umană în mediul natural cosmic, acolo începe istoria”³⁹. „Crearea istorică” implică, astfel, actul cunoașterii și presupune trasarea „liniei devenirii”, „fixarea intensității spiritual-creatoare”, interesul acordat la paritate totalității, dar și manifestărilor sau determinărilor specifice și predominante, stabilind că „nimic nu poate rămâne în afara preocupării istoricului”⁴⁰.

Acceptând națiunea ca „abstracție filosofică” și echivalând-o (istoric) statului, dreptului și societății, Vasile Pârvan imprimă, cu valoare egală, ideea națională și „starea de conștiință despre o necesitate absolută, transcendentă, a vieții colective, necesitate imutabilă prin simpla voință a individului, ori colectivității”⁴¹.

Se insistă asupra diferenței *istorie empirică* – *atitudine istorică creatoare*, prin răspunsul pârvanian dat chestionărilor fundamentale cu privire la „sensul istoric subiectiv și obiectiv”, la „forma și la conținutul istoric”, la „apercepția istorică”, la raportul „real-aparent”, „temporal-spațial”, „material-spiritual”, „massă-personalitate”, „vibrație-ritm”, „faptă-factor” istoric⁴². Dacă „fenomenul politic devine parte integrantă, ideală și formală” a evoluției istorice, *forma istorică* corespunde „notei evolutiv-caracteristice, prin care fenomenul se plasează în linia devenirii”⁴³, *factorii istorici* „agențiilor producători ai diferenței de presiuni” (cu o varietate infinită – cosmici, particular-geografici, materiali-antropogenetici, spirituali, sau strict umani – politici și sociali), iar *faptele istorice* sunt acceptate în ipostaza de „fenomene de viață cu caracter organic de devenire în timp și spațiu”⁴⁴.

Constatarea, potrivit căreia *puterea și forța* reprezintă fundamentul socio-politic al națiunilor și al statelor, are în vedere faptul că „proiectul politic” (referitor atât la „vechiul stat-societate”, cât și la „viitoarea societate-stat”) consistă într-o identică „formă a raționalismului absolut anti-individual”⁴⁵.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*, p. 52.

³⁹ *Ibidem*, p. 53.

⁴⁰ *Ibidem*, pp. 54-55.

⁴¹ *Ibidem*, pp. 59-60.

⁴² *Ibidem*, pp. 68-69.

⁴³ *Ibidem*, p. 70.

⁴⁴ *Ibidem*, pp. 77-78.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 111.

A doua lecție pârvaniană include și comentează notele de explicare ale opțiunii pentru titlul dat întregului volum: „între idei și forme nu este opoziție. Ideile sunt forme conștiente, întocmai precum formele sunt idei neconștiente. Mai mult chiar, formele sunt idei cosmice, în vreme ce ideile sunt forme umane: cristalele materiei minerale și catedralele spiritului religios și artistic omenesc sunt una și aceeași energie cosmică - concretizată ritmic”⁴⁶.

Despre ritmul istoric denumește „aspectul antropomorf”, „forma rațional-simplificată, sensorial-armonizată, logic-sistematizată a Mișcării”⁴⁷, dinamică, marcată de triada *voință ritmică - ritm personal și cosmic*. Cu toate acestea, „ritmul istoric nu există ca atare” observă Vasile Pârvan, doar dacă se acceptă forma de „creație a rațiunii ordonatoare”⁴⁸. Lecția persistă asupra tipologiilor specifice – materie ritmizată, forță propulsivă a ritmului (spiritul), ritm activ sau pasiv – cu scopul clarificării dualității: „materie inertă, ritmizată prin spirit” – „idei abstracte, forțe propulsive ale ritmului activ, ori pasiv”⁴⁹.

Nuanțele ritmului (sentimentale, voluntare, raționale) sunt interrelaționate cu problema capitală a vieții – *creșterea* și, pe filieră schopenhaueriană, cu *voința*, prin definirea *sinritmiei* ca viață a umanității⁵⁰. Considerând *intensitatea ritmului istoric* o problemă decisivă („viața e creștere, iar creșterea e ritm”⁵¹), Vasile Pârvan susține că acesta poate fi regăsit doar prin/în deplina libertate față de orice interdependență biologică, socială, religioasă, politică, economică sau militară.

Dacă fondul (*sufletul*) ritmului este reprezentat de idei, evoluția acestuia este asigurată de interferența universalului cu umanul și de armonizarea tradiției cu inovația. Forma și fondul sunt corelate cu *stilul* și *spiritul*, în ipostaza de „forțe spiritual-complementare”, ca soluție de reunire a *voinței-creștere* și a *rațiunii-ordine* cu *fericirea, nemurirea și dumnezeirea*⁵².

Dialogul platonice – *Anaxandros* – închide lecțiile și lecturile pârvaniene, prin poziționarea pe un alt plan a ideilor și prin livrarea unei formule novatoare de identificare și plasare în categoria istoricului a „învietorului lumii și a gândului elenic”⁵³. Mai mult decât un *act mimetic*⁵⁴, un exercițiu lirico-tragic, sau o „creație de teren”, produsă de reluarea cercetărilor de la Histria (protagoniștii-cetățeni ai Istros-ului – Anaxandros, Theoxenes, Callicrates – împrumută numele descoperite pe stelele funerare ale șantierului arheologic), dialogul afirmă unitatea de sens și conținut, caracterizând esența lecțiilor inaugurale pârvaniene, și, mai mult decât atât, lansează și reiterează preocuparea pentru *fondul ideilor* și pentru *forma istorică*.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 117.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 131.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 136.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 143.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 148.

⁵¹ *Ibidem*, p. 152.

⁵² *Ibidem*, pp. 172-175.

⁵³ Em. Bucuța, „Vasile Pârvan al amintirii”, în *Gîndirea*, VII, 1927, p. 209.

⁵⁴ Zoe Petre, „Anaxandros”, în *Materiale și cercetări arheologice*, serie nouă, X, 2014, p. 51.

Vocația filosofului: Anaxandros – Pârvan însuși

În „Gânduri despre lume și viața la greco-romanii din pontul stâng” (1923), Vasile Pârvan contextualizează prezența lui Anaxandros din Apollonia (la începutul secolului al V-lea, „pe vremea luptei dela Maraton și a tragediilor eschileene, pe vremea templelor dorice celor mai aspre și pure”), ca mărturie și atestare a realității spirituale („unitatea sufletească perfectă a Sudului sobru prin eroism și a Nordului simplu în seninătate modestă și săracă”⁵⁵). Inscripția de pe stela lui Anaxandros, devine un pretext pentru Vasile Pârvan de a întrevedea prin profilul eroului (mai mult decât un simplu contur fizionomic) însăși ideea „armoniei dintre lupta și scopul *vieții* consacrate toată Statului”, punctată de ritmul și principiile directe ale excelenței în meserie și vocație și în acceptarea *morții* fără revoltă și fără „nicio autoimputare”⁵⁶.

Anaxandros – *Pârvan însuși* – declamă liric („cu ochii înapoi, la poveștile epice”⁵⁷) tragedia „poporului obosit, trist și fără speranță”, parte a unei ritmicități istorice „de răspântie” (la întretăierea dintre oameni și gânduri, dintre viață și moarte, dintre bucurie și întristare, dintre speranță și credință), având ca primat *înțelepciunea și maturitatea*. Angajat în căutarea fie a înțelepciunii, fie a fericirii, beneficiind deopotrivă de *univers* cât și de *suflet*, eroul optează pentru *înțelepciune*, căci nu „omul, ci totul, care e Cosmosul, ori Divinitatea imanentă lui, hotărăște”⁵⁸. „Suferitorul tragic” (om, nu zeu) răspunde *datoriei vieții* („sufletul vostru e tot așa de setos ca al meu de a gândi asupra vieții”⁵⁹) și promovează *valorile istoriei* (*pathos* suportat cu *ethos*), tocmai pentru a regăsi înlăuntrul cetății lui Apollo, *pacea, seninătatea și armonia*.

Lecția inaugural-clasică nu infirmă „cutezanțele modernismului” pârvanian, ci confirmă vocația (și nu profesia) de filosof a acestuia, bazată pe imperativul superior de „răscolire a problemelor mari care pe atâția din noi ne încremenesc în atitudinea unei reverențe tăcute”⁶⁰. Concepția lui Vasile Pârvan survine pe fondul în schimbare al notelor de reîntemeiere ale filosofiei și istoriei (în filosofie, primatul specializării și apariția de noi discipline; în istorie, adâncirea crizelor sociale de după Primul Război Mondial), context particular care face ca „problematica gândirii sale să nu se circumscrie riguros domeniului filosofiei istoriei”⁶¹.

Irigată de fluxul ideatic durkheimian și de atitudinea admirativă pentru Ranke și Mommsen, *istoriosofia* pârvaniană conține influențe bergsoniene recunoscutibile în recunoașterea opoziției materie-spirit și în explicarea rolului

⁵⁵ Vasile Pârvan, *Memoriale*, Cultura Națională, București, 1923, p. 13.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ Vasile Pârvan, *Idei și forme istorice. Patru lecții inaugurale*, op. cit., p. 191.

⁵⁸ *Ibidem*, pp. 193-194.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 198.

⁶⁰ N. Iorga, „Vasile Pârvan”, în *Revista Istorică*, 4-6 aprilie-iunie, 1927, p. 192.

⁶¹ Virgil Catargiu, „Problematica filosofiei istoriei la Vasile Pârvan și principiile abordării ei”, art. cit., p. 253.

și a locului intuiției în arealul cunoașterii⁶². În contra metodei lui Simmel⁶³, scriitura lui Pârvan rămâne preocupată de eliberarea de sub tutela avalanșei de formule, a ancorării și blocării în banalități, prin constituirea și lansarea unui sistem filosofico-istoric nepedant și nepretențios.

Bibliografie:

Bagdasar, N., „Vasile Pârvan”, în *Istoria filosofiei românești*, Societatea Română de Filosofie, București, 1940.

Bucuța, Em., „Vasile Pârvan al amintirii”, în *Gîndirea*, VII, 1927.

Busuiocanu, Al., *Pârvan gânditorul*, ediția a II-a, Tip. Ramuri, Craiova, 1934.

Buzatu, Gheorghe, în Vasile Pârvan, *Getica*, Tipo Moldova, Iași, 2011.

Catargiu, Virgil, „Problematica filosofiei istoriei la Vasile Pârvan și principiile abordării ei”, în *Carpica*, XI, 17, 1979, pp. 253-264.

Catargiu, Virgil, *Vasile Pârvan, filosof al istoriei*, Editura Junimea, Iași, 1982.

Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1985.

Condurachi, Emil, „Vasile Pârvan (1882 - 1927)”, în *Dacia*, I, 1957, pp. 9-40.

Florescu, Radu, „Postfață”, în Vasile Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, Editura Meridiane, București, 1982, pp. 587-604.

Franga, Liviu, *Scriitorul Pârvan. Sinestezii (I)*, http://www.viataromaneasca.eu/arhiva/93_via-a-romaneasca-9-10-2014/23_note-clasice/1948_scriitorul-parvan-sinestezii-ii.html.

Giurescu, C. C., *Amintiri*, vol. 1, Sport-Turism, București, 1976.

Iorga, N., „Vasile Pârvan”, în *Revista Istorică*, 4-6 aprilie-iunie, 1927.

Mitrea, Ioan, „V. Pârvan - un militant al cauzei naționale împlinite la 1918”, în *Carpica*, XXXII, 2003, pp. 173-179.

Mitrea, Ioan, „Vasile Pârvan - 130 de ani de la Naștere. Perenitatea modelului pârvanian”, în *Noema*, Vol. XII, 2013, pp. 353-360.

Omagiu savantului Vasile Pârvan: studii prezentate la sesiunea științifică organizată de Muzeul de Istorie „Iulian Antonescu”, Bacău, 26-27 oct. 1992, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992.

Pârvan, Vasile, *Corespondență și acte*, ediție îngrijită, cu introducere, note și indice de Al. Zub, Editura Minerva, București, 1973.

Pârvan, Vasile, *Idei și forme istorice. Patru lecții inaugurale*, București, Editura „Cartea Românească” S.A., MCMXX.

Pârvan, Vasile, *Idei și forme istorice. Patru lecții inaugurale*, Ediție, cuvânt înainte, introducere și note: Alexandru Zub, Editura Cartea Românească, București, 2003.

Pârvan, Vasile, *Memoriale*, Cultura Națională, București, 1923.

Petre, Zoe, „Anaxandros”, în *Materiale și cercetări arheologice*, serie nouă, X, 2014, pp. 51-69.

Ștefănescu, Ștefan (coord.), *Enciclopedia istoriografiei românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.

Vasile Pârvan, antologie, notă asupra ediției și indice de Ștefan Lemny, introducere, tabel cronologic și bibliografie de Al. Zub, Editura Eminescu, București, 1984.

⁶² *Ibidem*, p. 256.

⁶³ Vasile Pârvan, *Corespondență și acte*, ediție îngrijită, cu introducere, note și indice de Al. Zub, Editura Minerva, București, 1973.

Vetișanu, Vasile, *Vasile Pârvan, idealul uman și valorile vieții*, Editura Albatros, București, 1983.

Vianu, T., „Vasile Pârvan și concepția tragică a existenței”, în *Scriitori români*, vol. III, Editura Minerva, București, 1971.

Vulpe, Radu, în Vasile Pârvan, *Începuturile vieții Romane la gurile Dunării*, Editura Științifică, București, 1974.

Zub, Al., „Întâlnire cu „sămănătorul” – principe”, în *Ateneu*, XIX, 6, 1982, pp. 6-7.

Zub, Al., „Vasile Pârvan și istoria biografică”, în *Carpica*, 26, 1, 1997, pp. 257-264.

Zub, Al., *Vasile Pârvan, Corespondență și acte*, ediție îngrijită de Alexandru Zub, Editura Științifică, București, 1973.

Zub, Al., *Vasile Pârvan, efigia cărturarului*, ediția a II-a, Editura Junimea, Iași, 2003.

Zub, Al., *Vasile Pârvan. Dilemele unui istoric*, Editura Institutul European, Iași, 2002.

Zub, Al., „Der kleine Mommsen”, în Vasile Lica, Decebal Nedu, *Philia. Festschrift für Gerhard Wirth zum 80. Geburtstag*, Editura Academica, Galați, 2006, pp. 231-235.